

БИБЛИОТЕКАТА НА БЪЛГАРСКОТО ИНЖЕНЕРНО- АРХИТЕКТНО ДРУЖЕСТВО

НИКОЛАЙ ПОППЕТРОВ

Българското инженерно-архитектно дружество (популярно като БИАД), основано през януари 1893 г., е едно от основните професионално-обществени сдружения на следосвобожденска България(1). Неговата дейност може да се обособи в две насоки. Първата е на отстояването на професионални интереси на инженерната и архитектната колегия, обхващаща инженери-строители, земемери, машинни и електроинженери, инженери-химици, минни инженери, а и специалисти в хранително-вкусовото производство, т.е. представители практически на всички технически професии, които са с пряко приложение в националната икономика. Втората насока е на разпространяване и утвърждаване на технически познания и знания в по-широки среди, изключително важна дейност при тогавашното състояние на българското общество. При липсата на висше образование по техническите дисциплини в България БИАД, обединявайки научно-техническата интелигенция, изпълнява както иновационна, така и популяризаторска функция. Те се изразяват в различни прояви на дружеството и в лични и обществени ангажменти на членовете му. От неговите среди излизат инициативи в областта на железопътното строителство, пътищата, електрификацията, конкурсното дело, за

създаване на висше техническо образование, на които са посветени дебати на страниците на съюзното списание, интервенции пред управляващите, провеждане на научни конгреси и пр. Дружеството транслира позитивен чужд опит в областта не само на техническата дейност, но и на дружествения живот. Израз на широкия поглед на неговите учредители е и предвидената още при създаването му библиотека. Тя за почти половин век остава единствената специализирана техническа библиотека в страната.

Библиотеката представлява изследователски интерес по няколко причини: тя е типична малка библиотека на професионално сдружение; при нейното комплектуване си дават среща системност и случайност, важен акцент е дарителството; към нея в самата организация се отделя постоянно внимание.

***

Още първите устройствени документи на организацията определят мястото на библиотеката в съюзната структура. Един от членовете на съюзното ръководство (първоначално наречено „настоятелство“, а по-късно „управителен съвет“) е натоварен с длъжността съюзен библиотекар(2). Сред някои от първите заемали тази длъжност са едни от

първостроителите на българските транспорт, инфраструктура, икономика, забележителни инженери, архитекти и общественици, например арх. Петко Момчилов (1893–1894), арх. Антон Торньов (1896, 1897, 1899–1900), инж. Виктор Самсаров (1901), арх. Киро Маричков (1903), инж. Кръстьо Николов (1904), арх. Георги Фингов (1905)(3). Благодарение на тяхната инициативност и грижи се натрупва първоначалният книжен фонд и което е по-важно – абонира се водещи чужди технически списания.

Така, по сведения за 1897 г. от 7500 лв. годишен разход на дружеството (вкл. наеми, канцеларски нужди, заплати и пр.) 1250 лв. са за библиотеката – 1100 лв. за покупка на книги и абонамент на списания и 150 лв. за подвързване(4).

Съюзните устава и правилници още през 90-те години на XIX в. регламентират задачите на библиотеката и начина на ползване. Така в чл. 3 от устава от 1897 г. като едно от средствата за изпълнение на съюзните цели е посочена „дружествената библиотека с читалище“. Предвижда се библиотекарят (член на дружественото настоятелство) „да води списък на книгите и списанията“, да ги записва в специална тетрадка „и да ги съхранява в дружественото помещение“. Няколко члена от правилника за вътрешния ред (чл. 56–62) разглеждат работата на библиотеката. Книги и периодика могат да ползват всички дружествени членове, като ползването е безплатно. Работното време, когато библиотеката е отворена и се раздават книги, се определя от ръководството на дружеството. Книги се ползват не само на място, но и вкъщи от библиотеката, като се води специална отчетност (читателят се

разписва в специална тетрадка). Не се дават за вкъщи текущата периодика, речниците и други справочници, както и редки издания. Периодика от минали годишнини се дава по цяло течение, а не по отделни книжки. Не се дават повече от 3 тома книги и от 1 годишна периодика. Срокът за ползване е 20 дни за столицата и до 30 дни за провинцията. Книги на членове в провинцията се изпращат по пощата, като читателят поема пощенските разноски. Ако в регламентирания срок зетият материал не се върне, отправя се напомняне „с отворена пощенска карта“, а ако се наложи второ напомняне, то е „с препоръчано писмо“. Направените пощенски разходи са за сметка на нарушителя и той бива глобяван „за окъсняването“. Ако и тогава книгата не се върне, предвижда се в рамките на 40 дни след (т.е. второто) напомнително съобщение нейната стойност да се възстанови на библиотеката(5).

Десетина години след създаването си БИАД вече може да отчете съществуването на библиотека, притежаваща книги и списания на няколко европейски езици – около стотина заглавия. Книгите и периодиката са сигнирани, системно са подвързвани, каталогизирани, първоначално с каталожна тетрадка, а впоследствие (1907 г.) е издаден и печатен каталог. Той отразява наличната периодика – около 100 заглавия(6). Изводите, които могат да се направят по него, са:

- преобладаващо присъствие на техническа периодика на руски, немски и френски езици (подредени по низходящ ред);
- българската периодика (19 заглавия) обхваща основно обществено-по-

литически издания, логичен факт при почти отсъстващата тогава родна техническа периодика;

- маргинална група съставляват италианските (6 заглавия), румънските(2), сръбските (2) и чешките (2) списания, като трябва да се посочи отсъствието на каквото и да е заглавие на английски;

- от получаваните руски, немски и френски издания са добре застъпени различни технически направления - преди всичко общостроителни, както и железопътни, електроинженерни, минни, химически.

- наличие на случайно попаднали отделни годишници, както и на сравнително редовно получавани последователни годишници, с тенденция към 1906 г. първоначалната несистемност да бъде преодоляна и да се разшири списъкът на получаваните издания.

В библиотеката постъпват едни от най-реномираните световни технически списания като Allgemeine Bauzeitung, Deutsche Bauzeitung, Gesundheitsingenieur, Le genie civile, L'architecte, „Горный журнал“, „Записки императорского русского технического общества“ и др. Пак по същото време библиотеката разполага по различни сведения с някои чужди обществено-политически и художествени издания (напр. руското „Нива“), с технически наръчници и енциклопедии, атласи, енциклопедии – (напр. Meyer's Konversations Lexikon в 16 тома, 3. изд. от 1874 г.).

Общи курсове, компендиуми, монографии, а така също правилници, нормативи, конкурси, закони, албуми, каталози на немски, руски, френски, италиански, румънски, чешки, сръбски и др. езици са книгите, придобити за първите десет години на библиотеката.

Сравнително прецизен поглед върху книжния фонд дава с доста по-късна дата друг печатен каталог на библиотеката(7). Той отразява систематично подреждане на книги на 12 езика, а именно английски, български, италиански, немски, маджарски (унгарски), румънски, руски, сръбски, френски, холандски, хърватски, чешки. Систематичното подреждане е в седем раздела: I – математически; II – технически; III – икономически; IV – закони, предписания, наредби, програми и устави; V – общи съчинения; VI – картини и планове; VII – атласи, каталози и ценоразписи. От своя страна разделите се делят на подраздели, като например:

- за раздел математически науки – пет подраздела: математика; физика; астрономия; механика; геодезия;

- за раздел технически науки – 12 подраздела: строително инженерство; архитектура; градоустройство; културинженерство; машинно инженерство и електротехника; минно инженерство; технология и теоретическа химия; строителни материали; въздухоплаване; разни; таблици; речници и енциклопедии.

Анализът на литературата показва крайно неравномерното разпределение на книгите по езици. Тенденцията, четвърт век след основаването на библиотеката, е в почти абсолютното доминиране на немскоезичната книжнина (издания от Германия, Австрия, Швейцария). Тази тенденция се забелязва в почти във всеки раздел и подраздели, но особено силно в областта на инженерните науки. Съотношението между книгите по езици отразява процеса на все по-нарастващото място и влияние на висши учебни заведения от германо-

езичния ареал при подготвянето на инженерно-технически специалисти (следване и/или специализация).

От основните западни езици като правило втори е френският, а съотношението спрямо немските заглавия в най-благоприятните случаи е 3:1 в полза на немските заглавия, но има и случаи на съотношение 10:1. Почти нищожно малко, но разпределени доста равномерно, са книгите на чешки език. Италиански заглавия присъстват по-изразено в областта на водното дело (напоояване, отводняване) и архитектурата. Книгите на български език са добре застъпени, като в някои раздели – икономика, история – имат значително присъствие. Книги на руски има малко, а количеството им на английски е символично.

Картината, видяна непосредствено след Първата световна война (според печатния каталог от 1919 г., обхващащ около 1100 заглавия), показва голямо разнообразие на групи литература, въпреки че присъстват силно техническият профил (около 300 заглавия), икономическият (към 200 заглавия) и други добре застъпени групи литература. Обяснението е в по-широкия тематичен кръг, съответно интереси, които показва библиотеката, а не само на пряка техническа дейност – проектантска и изпълнителска, колкото обществена дейност, експертно участие, а и книги, отразяващи примери от чуждата практика (конкурси, проспекти, правилници) или от близки до техниката полета (геолого-географски, икономо-географски и пр.). Това разпределение на книгите отразява ролята на техниката като обществена движеща сила.

След Първата световна война неза-

висимо от трудните условия библиотеката не е лишена от вниманието на съюзното ръководство. Годишните отчети на организацията показват, че състоянието ѝ е постоянно в дневния ред на БИАД. Фондът ѝ нараства много бавно, но неотклонно. Така през 1927 г. той брои 3833 тома книги, а през 1932 г. – 5445, т.е. за 6 години нараства с 1612 т. В същия период броят на получаваните текущо списания се увеличава двойно – от 58 на 122 заглавия. Книгите, които се раздават за домашно ползване през втората половина на 20-те години, според библиотекаря инж. Вл. Орозов, са в диапазона 106-129(8). През 1935 г. специална комисия бракува ненужни и неподвързани (вероятно и повредени!) книги и списания (1836 килограма!), които предава в книжната фабрика в Княжево за претопяване срещу заплащане(9).

Според възможностите на организацията съюзните конгреси определят ежегоден бюджет за библиотеката, който поради липса на помещения, но и на интерес и други причини не се усвоява изцяло. Няколко щедри бюджети – 80-хилядните през 1930 и 1931 г., с разразяването на икономическа криза в света и в България са последвани от силно редуциране – 30 хиляди в 1932 г., 35 хиляди в 1933 г., 10 хиляди в 1934 г. и 5 хиляди в 1935 г.(10).

При формиране на фонда проличава елемент на случайност, а понякога и на безсистемност. Полагат се значителни усилия равномерно да бъдат застъпени различни сфери на техниката, на свързани с нея области (геология, стопанство), да бъдат набавени основните чужди технически периодични издания,

както и справочна литература. Доколкото техническата област има допирни точки практически с всички области на икономиката, се отделя внимание на публикациите, отразяващи основни стопански тенденции, инициативи, нерешени въпроси. Набавят се и книги, тясно свързани с обществени проблеми, засягащи българската техническа колегия, – по завещанието на Евлоги Георгиев, дебати около трасетата на жп линии и др. Друг акцент е чуждата практика – особено опитът в изграждане на железници и пристанища. Информация от втора ръка насочва към твърдението, че специално за периодиката се използват не само книжарски услуги в столицата, но се влиза в кореспондентска връзка с редакциите на отделни списания. Тази ранна практика с времето позволява библиотеката да се снабдява редовно с някои основни технически издания. Отчетите от края на 20-те и началото на 30-те години показват, че основен път за снабдяване с периодика е книгообменът, единствено със съюзното списание. Например, по отчета за 1930 г. от 141 получавани списания само 13 са закупени(11).

Важен източник за увеличаване на фонда са даренията. Чрез тях се попълват съществени празнини, обогатява се и се разширява тематично фондът както с научна литература и наръчници, така и различни справочни издания, каталози, алманаси и т.н. Основно даренията са на придобита при следване, специализиране и при пребиваване по друг повод в чужбина литература. От друга страна, даренията внасят елемент на случайност, доколкото чрез тях попадат издания, придобити случайно от

дарителите. Във всеки случай даренията, особено до края на войните от второто десетилетие на ХХ в. представляват основен източник за комплектуване на книги (и в доста по-малка степен периодика). Към 1919 г. сред дарителите изпъкват инженерите П. Киселов, Ив. Несторов, Д. Т. Иванов, Г. Георгиев, Евг. Георгов, арх. Г. Ненов, дарили близо 1/5 от намиращите се в библиотеката книги(12). Има и единични дарения, някои от които не са означени, което прави трудно възстановяване на картината. За значенията на даренията за съюзната библиотека и за отношението на съюзното ръководство към тях свидетелства посрещането на дарението на вдовицата на инж. Йосиф Загорски – 1929 г. То обхваща 389 тома, от които 280 подвързани, съответно – 101 неподвързани книги главно на френски, немски, но и на руски и български езици, с основна тежест – железопътното строителство. „Въобще – отбелязва съюзното списание по повод дарението – библиотеката би задоволила и най-взискателните търсачи на справки и познания по строителството изобщо.“ Изпратено е специално благодарствено писмо до вдовицата(13).

Дарения правят и наследници на починали съюзни членове – напр. на арх. Юр. Миланов, на инж. М. Момчиллов и др. Така от библиотеката на Н. Киселков постъпват 196 тома, на инж. Н. Костов 260 тома, на инж. Коста Хаджистоянов – 310 тома(14).

Библиотеката практикува и набавяне чрез обмен на база съюзните издания – списание, от 1934 г. и годишник, единични тематични публикации, а в някои случаи предлага и издания на свои членове.

Това е начинът за осигуряване преди всичко на чужда периодика.

***

Първоначално фондът от книги и списания се е съхранявал на етажерка и в един канцеларски шкаф; по-късно, около 1907 г. се налага нова разстановка и се набавят още шкафове. Книгите са сигнирани, подвързани в преобладаващата си част и подредени в шкафове с оглед максималната пригледност на фонда и бързото обслужване. Печатният каталог от 1919 г. включва и буквено-цифрени сигнатури, така че особено при сравнително малкия напълно обозрим брой книги може да се използва като своеобразен систематичен каталог. Библиотеката обаче не разполага с удобно помещение, където да се ползва, всъщност – главно се раздава за домашно четене, а четенето на място става провизорно. До началото на 20-те години това не представлява особен проблем, доколкото книжната маса е сравнително малка. С времето обаче проличават неудобствата на съществуващото положение.

Условия за промяна се създават с построяването на собствена сграда – съюзен дом (осветен януари 1930 г.) на ул. „Г. С. Раковски“ № 108 в София. Въпросът с библиотечното помещение обаче не се решава благоприятно и след въвеждането на дома в експлоатация. Почти цялата свободна площ на сградата е дадена под наем, тъй като дружеството има сериозни задължения към банки във връзка със строителството на дома, а и трябва да издържа своята активна многостранна дейност. Това силно затруднява и на моменти дори осуетява ползването на библиотеката, кон-

статирани са, поради липсата на реален надзор, големи липси (кражби!) при списанията. В 1931 г. част от книгите са прехвърлени в шкафове в една от залите за групови събрания, през 1935 г. библиотеката е преместена от таванските помещения в сутерена. Същевременно сред съюзните ръководни лица има такива, защитаващи идеята за модерна – от „клубен“ тип – най-съвременно оборудвана библиотека. В края на 30-те години в архитектурните и инженерни среди се дискутира конкурсът за сграда на Народната библиотека. Пак тогава става популярна и библиотеката на БЗКБ и публикацията на Т. Боров за нея тъкмо на страниците на списанието на съюза(15). Преустройството на т.нар. „етаж-галерия“ (мечанин), осъществено през 1938 г., позволява да се обособят помещения за библиотеката и читалнята. Поръчва се специална мебелировка – библиотечни шкафове, читателски маси и т.н., процес, който продължава в периода 1941–1942 г., едновременно с картотекирането на книгите и списанията, съобразно изискванията на времето. Към март 1944 г. библиотеката разполага със 130 кв.м. шкафове със стъклени витрини и 30 квадрата шкафове тип кантонерка.

Твърдения, които не могат да се проверят, намесват Боров в неофициални консултации при организирането на библиотечните помещения. Впрочем с някои представители на инженерната колегия той е във връзка още от студентските си години по линията на „Нарстуд“. Много близки, почти приятелски са отношенията му с инж. Борис К. Стоилов, един от най-ангажираните обществено съюзни членове(16).

Според инж. Димитър Агура, председател на съюза през 1942–1943 г., организацията „притежава едни много удобни и уютни помещения за библиотека и читалня, които могат да бъдат гордост за много културни организации“ (17). Действително библиотечната дейност на организацията има своя изразен облик. В някои от съюзните клонове (провинциални дружества) също се откриват библиотеки – напр. Пловдив, Варна, Стара Загора, Ловеч. Съществуват косвени сведения, че библиотечните материали се ползват активно, особено при написване на различни реферати (изнасяни на съюзните редовни и научни конгреси, на дружествени лектории и т.н.), други научни текстове, експертизи, при съставяне на правилници, конкурсни програми и пр.

През 1942 г. при откриването на Висшето техническо училище, в което някои от първите професори са активни дейци на съюза, членове на неговото Върховно управително тяло и на редакцияния му комитет, БИАД, съобразявайки се, че новото висше учебно заведение едва започва да формира библиотечен фонд, разрешава временно на студентите да ползват неговата библиотека (18).

През 1943 г. се изработва специален библиотечен правилник (в сила от 1 юли с.г.), който обстойно разглежда цялата материя, свързана с функционирането на библиотеката (19). Тя „се ръководи от управителния съвет и е под пряк надзор на един от членовете му – библиотекарят на съюза“ (чл. 2), докато непосредствената библиотечна работа се предоставя на „постоянен библиотекар – чиновник“, в помощ на който се придава,

ако е необходимо и други служители, определени според бюджета на съюза (чл. 3). Длъжностната характеристика на щатния библиотекар обхваща набавяне на книги и периодика, тяхната библиотечна обработка и подвързия, обслужване на читалнята, поддръждане на книжния имот (чл. 4). За оперативно и адекватно комплектуване постоянният библиотекар работи координирано с избраните от всяка техническа специалност по един представител, на когото поне веднъж в месеца библиотекарят предава подготвен списък с предложения за набавяне на библиотечни документи (чл. 5).

Според новия правилник библиотеката се ползва само от редовни членове на съюза и само по изключение правещи научни изследвания не членове. За домашно ползване се дават до пет книги, а за изпращане в провинцията на книги и списания се избира при всеки съюзеи клон по един съюзеи член – представител на библиотеката, с който читатели и библиотека кореспондират. Срокет за заем на книгите е две седмици, който се продължава, ако никой не търси изданията. Невърнати/изгубени книги и периодика се заплащат по цени от инвентарната книга, плюс цена на нова подвързия и 10% глоба. Изчерпани издания се заплащат в десеторен размер. Правилникът регламентира не само правилата за ползване, но и целия път на книгите от получаването, описването, каталогизирането до евентуалното отчисление. Посочва се начинът на сигниране, описанието, съгласно пруската инструкция от 1908 г. в редакцията ѝ от 1931 г., редът за подвързване.

И при новия правилник – относно

организацията на библиотеката – се запазва подреждането по формат (три формата: фолио, кварта, осмина). Сигнатурата се състои от римски цифри (поредност на шкафа), кирилски букви (поредност на стелажа отдолу нагоре) и арабски цифри (поредността на книгата на стелажа)(20).

Привидно изглежда е настъпил моментът, когато може да се мисли за „осъществяване на някои от целите, залегнали в съюзния устав, като обогатяването и поддържане на съюзната библиотека“(21).

Съществуването на библиотеката фактически е прекъснато с англо-американската бомбардировка на 30 март 1944 г., когато сградата е засегнато тежко и изгаря. Разрушенията и пожарът унищожават книжното имущество, каталозите, инвентарни документи, мебелировката. Пожарът поглъща 3408 тома библиотечни книги на стойност 1 704 000 лв., 160 кв. м. библиотечни шкафове и друг инвентар. Запазена е само една малка част, около 600 т. книги и периодика(22).

Унищожението съвпада с радикалната промяна, извършена в българския политически и стопански живот през есента на същата година. Сградата сравнително бързо е възстановена. Възстановена е и библиотеката. Съюзът обаче се намира в процес на интензивна трансформация: силно идеологизиране, постепенна промяна в членския състав, целите и задачите. На 26 март 1949 г. той фактически се преустройва в Научно-технически съюз (НТС). В библиотеката на НТС преминава и целият запазен довоенен книжен фонд на библиотеката на БИАД, както и книгите, които са

набавяни от есента на 1944 г. до началото на 1949 г. От есента на 1944 г. обаче библиотеката вече се развива по други пътища – чрез изземване на „фашистка“ и друга „реакционна“ литература и същевременно попълване със съветска литература. Тя променя силно съдържанието си. Ето защо времето до унищожителния удар от март 1944 г. образува един цялостен, половинвековен период, който заслужава да бъде припомнен.

Бележки

1. През 1937 г. дружеството се реорганизира в Съюз (СБИА), а през март 1949 г. фактически е ликвидирано, трансформирайки се в Научно-технически съюз (НТС). За общи исторически сведения вж. в: **М. Цонев**. БИАД в документи и събития 1893-1949. Кратък летопис. С., 1993; **Същият**. Дейци на Българското инженерно-архитектно дружество 1893–1949. С., 2001; **Д. Агура**. 50-годишна дейност на Съюза БИА 1893-1943. // *Годишник на СБИА*, т. X, 1943, 1–22.

2. **БИАД**. Устав и правилник за вътрешния ред на дружеството. С., 1897, чл. 19 и 26. Първоначално, до 1896 г. вкл., в съюзното ръководство се избират двама библиотекар-архивисти, в 1897 г. двама съвместяват длъжността библиотекар и от 1899 г. в настоятелството има длъжност библиотекар, заемана от едно лице.

3. **Цонев**, М. Дейци на Българското..., 230–233.

4. **СпБИА**, III, 1897/98, № 6-7, с. 98. (Отчет на настоятелството за 1897 г.)

5. **БИАД**. Устав и правилник, разд. VIII от правилника; ср. с **Устав** на БИАД. С., 1926; както и с **Устав** на СБИА. С., 1938.

6. **Каталог** на подвързаните книги от библиотеката на БИАД. (Съст. инж. В. Коевски със сътрудн. на инж. Ганчев и арх. Костов). С., 1907; Каталогът обхваща основ-

но техн. периодика, но са включени и някои други издания – енциклопедии, обществено-политическа периодика и т.н.

7. **Каталог** на съчиненията от библиотеката на БИАД-во. (Съст. инж. Е. Ив. Георгов). С., 1919. И двата каталога съдържат и сигнатурите за всички заглавия.

8. Подробни сведения за състоянието на библиотеката съдържат годишните отчети на настоятелството на организацията, в които има специален раздел за библиотеката, публикувани през следващата календарна година (в някои библиотеки те са подвързани със съответната годишнина на списанието, за която се отнасят).

Вж също: **Вл. Орозов**, Малка библиотека в Йънгстаун (Америка) // *Сп. БИА*, 1929, № 1–2, с. 36. По обем и темпове на нарастване фондът на библиотеката е съпоставим с фондовете на библиотеките на други институции, както държавни, така и обществени. Ср. напр. със състоянието на библиотеката на Народното събрание в 1914 г. – 2553 книги, 314 т. периодика (вж **Списък** на книгите в Библиотеката на Народното събрание. С., 1914) или на бургаската библиотека в 1933 г. – с около 5800 заглавия (вж *Бургаската библиотека и читалня* // *Бургаски фар*, XVI, № 3485, 8.IX.1933).

За вниманието към библиотеката и към техническата книжнина свидетелства и съюзното списание, напр. през 20-те години има практика в него да се публикуват съобщения за новополучени книги в библиотеката – вж напр.: 1925, № 7, с. 117; 1927, № 7, с. 148, № 11, с. 236 и др.

9. **Отчет** на настоятелството... за 1935 г., с.12.

10. Сведенията според отчетите за 1930–1935 г.

11. **Отчет** на настоятелството... за 1930 г., 16–17, както и сведения от личен архив.

12. **Каталог**..., 1919.

13. **Салабашев**, В. Едно крупно дарение за библиотеката на бълг. инж. арх. д-во. // *СпБИА*, 1929, № 18, 384–385. Вж също с. 388 (съобщение и писмо до вдовицата).

14. **Агура**, Д. Цит. съч., с. 19.

15. **Отчети** на настоятелството за 1931 г., с. 19; за 1935 г., с. 12; Т. Боров. Библиотека при управлението на БЗК банка. // *СпБИА*, 1939, № 7, 88–91 (и като отделен отпечатък). Трябва да се отбележи, че съюзното списание показва интерес към проблемите на техническата книга, отразява национални конкурси за библиотеки (В. Търново, НБКМ) и пр.

16. **Боров**, Т. Стъпки по пътя на един дълголетник 1901–1991. С., 1992, с. 190, 238, 256.

17. **Агура**, Д. Цит. съч., с. 20.

18. Пак там.

19. **Правилник** за библиотеката при Съюза БИА. С., 1943, 12 с.

20. През първите две десетилетия от съществуването си библиотеката използва сигнатури с главни кирилски букви и арабски цифри; по-късно, през второто десетилетие на века е въведена система от римски цифри, главни кирилски букви (като числител) и в знаменател арабска цифра, отразяваща разпределение по отрасли, отразено в печатния каталог от 1919 г.

21. Сп. БИА, 1944, № 3–8, с. 31.

22. Пак там. Вж също и № 9–12, 47–48.